

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

BENDROJO UGDYMO DALYKŲ VADOVĖLIŲ APŽVALGA

2019–2020 m.

BENDROJO UGDYMO DALYKŲ VADOVĖLIŲ, IŠLEISTŲ 2019–2020 M., APŽVALGA

Apžvalgos tikslas – informuoti švietimo bendruomenę ir leidėjus apie bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių pasiūlos pokyčius, pasirinkimo galimybes, pristatyti, kokių vadovėlių 2020 metais nebuvo išleista.

2019 metais birželio 26 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-755 patvirtintas mokyklų aprūpinimą vadovėliais reglamentuojantis *Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas*¹. Apraše nustatyta, kad vadovėlių leidėjai privalo užtikrinti, jog vadovėlio turinys būtų nešališkas lyties, amžiaus, negalios, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, tautybės, etninės priklausomybės, kilmės, kalbos, religijos, tikėjimo, lytinės orientacijos, įsitikinimų ar pažiūrų atžvilgiu. Numatyta vadovėlių leidėjų atsakomybė už mokymo priemonių turinio kokybę. Taip pat numatyta, kad pasikeitus dalykų bendrosioms programoms, bus organizuojamas esamų vadovėlių turinio vertinimas dėl jų tinkamumo naudoti ugdymo procese. Taip pat įvardinta mokyklų atsakomybė pateikti informaciją, kiek ir kokių vadovėlių bei mokymo priemonių jos įsigijo per kalendorinius metus. Ši informacija turi būti skelbiama mokyklos interneto tinklalapyje. Apraše taip pat numatyta galimybė už mokymo lėšas, skirtas vadovėliams ir mokymo priemonėms, įsigyti ne tik spausdintus vadovėlius ar skaitmenines mokymo priemones, bet ir teisę naudotis skaitmeniniais vadovėliais ar skaitmeninėmis mokymo priemonėmis. Lėšos vadovėliams skiriamos vadovaujantis *Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašu*², kuriame įtvirtinta nuostata, kad vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms įsigyti mokyklos turi skirti ne mažiau kaip 80 procentų rekomenduojamos sumos.

VADOVĖLIŲ PASIŪLA

Visa naujausia informacija apie vadovėlius, tinkamus naudoti ugdymo procese, teikiama Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių duomenų bazėje³. Svarbu pažymėti, kad nors vadovėlių duomenų bazėje pateikiama informacija apie kiekvieną vadovėlio dalį atskirai, bendras Lietuvoje išleistų vadovėlių skaičius yra 445. 2020 m. parengti ir išleisti 3 nauji vadovėliai.

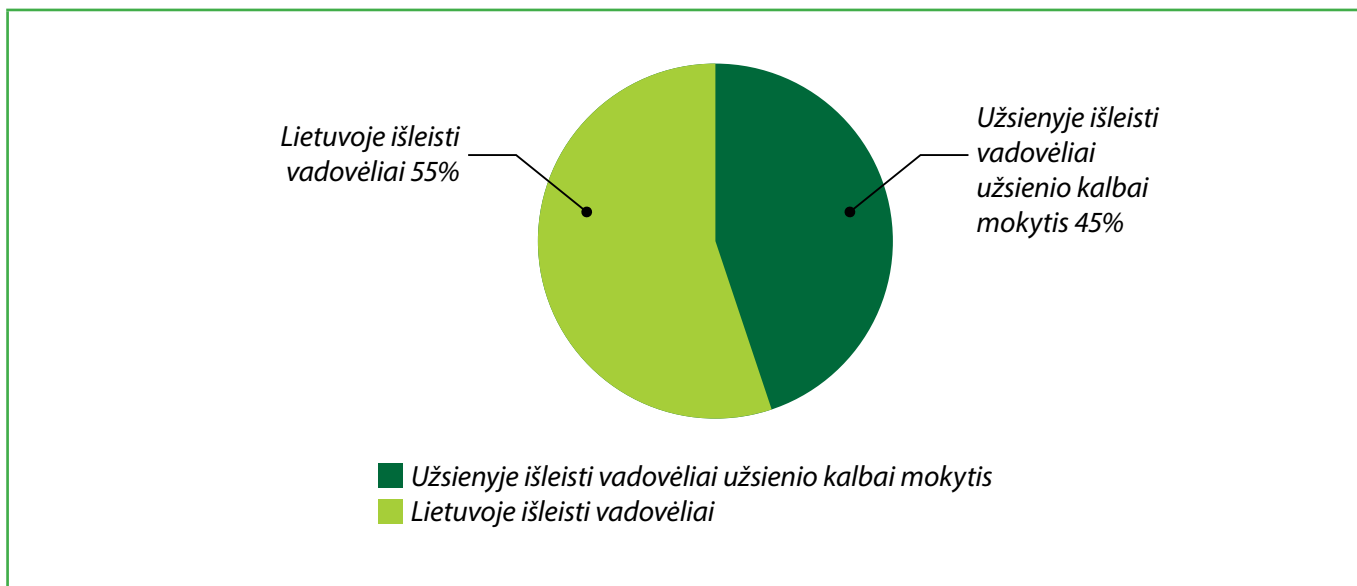
Remiantis ankstesne apžvalga, galima teigti, kad aktyviai dalyvaujančių vadovėlių rinkoje leidyklų skaičius nepasikeitė. 2019–2020 m. devynis naujus vadovėlių išleido UAB Šviesa, UAB Baltų lankų vadovėliai, UAB Katalikų pasaulio leidiniai ir UAB Presvika išleido po vieną naują vadovėlį.

Be Lietuvoje išleistų vadovėlių mokyklos naudoja ir 362 užsienyje išleistus vadovėlius užsienio kalbai mokytis. Iš viso Lietuvos mokyklos naudoja 807 vadovėlius, kurie buvo išleisti 2008–2020 metais. Pastebėta, kad ir toliau didelė dalis mokyklose naudojamų vadovėlių yra išleisti užsienio leidyklų ir skirti užsienio kalbai mokytis (1 pav.).

¹ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7c4c3010980f11e9ae2e9d61b1f977b3>

² <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bf34a4e088fa11e8af589337bf1eb893/asr>

³ <https://www.emokykla.lt/bendrasis/vadoveliai>

1 pav. Lietuvoje ir užsienyje išleisti vadovėliai (2008-2020 m.)

Vadovėliai skirti tautinių mažumų mokykloms

Mokiniai, besimokantys mokyklose tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis, vis dar nepakankamai aprūpinami gimtųjų kalbų (lenkų, rusų, baltarusių) vadovėliais. Šių vadovėlių rinka išlieka labai nedidelė, todėl jų leidimo tiražai maži, o kaina aukštesnė nei vadovėlių lietuvių kalba. Remiantis Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių duomenų bazės (toliau – vadovėlių duomenų bazė) duomenimis per minėtą laikotarpį (2019–2020 m.) naujų vadovėlių, skirtų tautinių mažumų mokykloms gimtajai kalbai mokytis, neišleista. Iki 2019 metų išleisti tik 7 vadovėliai mokytis lenkų gimtosios kalbos ir 4 vadovėliai mokytis rusų gimtosios kalbos. Baltarusių gimtajai kalbai mokytis vadovėlių nėra (2 pav.). Siekiant spręsti mokyklų, kuriose mokomasi tautinių mažumų kalba aprūpinimo gimtosios kalbos vadovėliais problemą, Lietuvos ateities ekonomikos DNR plane numatytos lėšos 1–2 klasių vadovėliams parengti.

Klasė \ Dalykas	1 klasė	2 klasė	3 klasė	4 klasė	5 klasė	6 klasė	7 klasė	8 klasė	9 klasė	10 klasė	11 klasė	12 klasė
Gimtoji kalba (lenkų)	Nėra	Nėra	Nėra	1	1	1	1	2	Nėra	1	Nėra	Nėra
Gimtoji kalba (rusų)	Nėra	Nėra	1	1	1	1	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Gimtoji kalba (baltarusių)	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

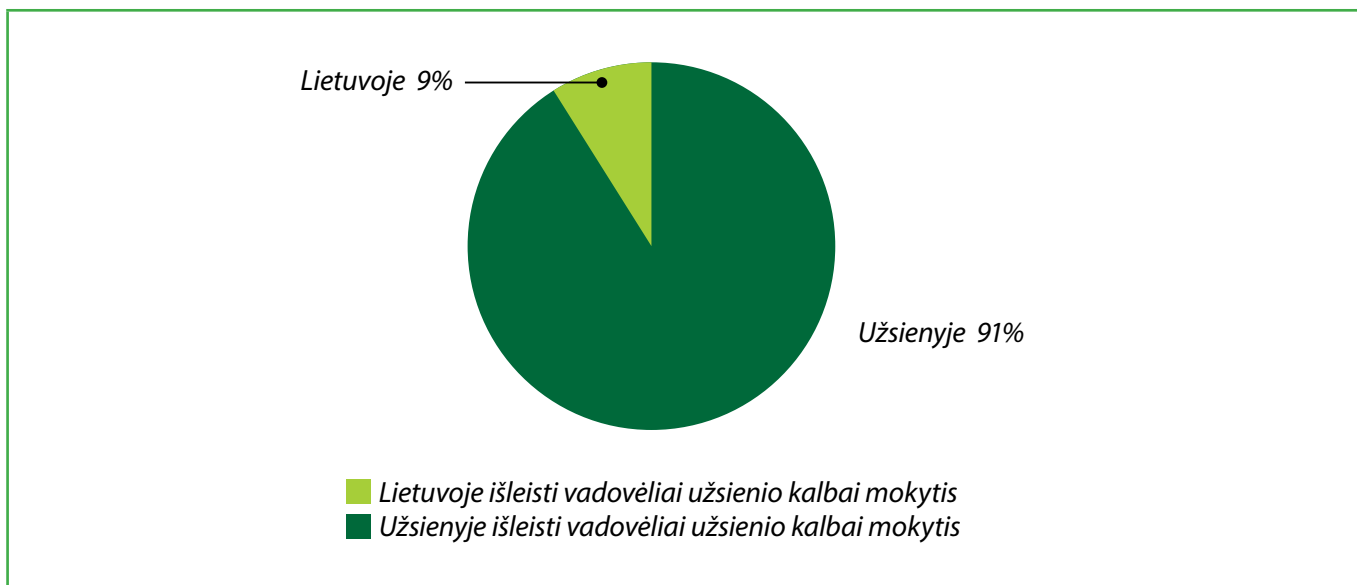
2 pav. Tautinių mažumų gimtosios kalbos vadovėliai

2019–2020 m. vadovėlių vertimų į kitas kalbas (mokykloms tautinių mažumų kalba) skaičius nepakito. Kaip ir 2019 m. pradiniam ugdymui skirtų vadovėlių lenkų kalba yra 17, rusų kalba – 14. Pagrindiniam ugdymui skirtų vadovėlių lenkų kalba yra 25, rusų kalba – 13.

Kaip ir praėjusiais metais didesnė dalis vadovėlių yra išversta į lenkų kalbą – 63 proc., į rusų kalbą – 37 proc. Už vadovėlio vertimo į kitas kalbas (mokykloms tautinių mažumų kalba) tikslumą ir kalbos kokybę atsako leidyklos.

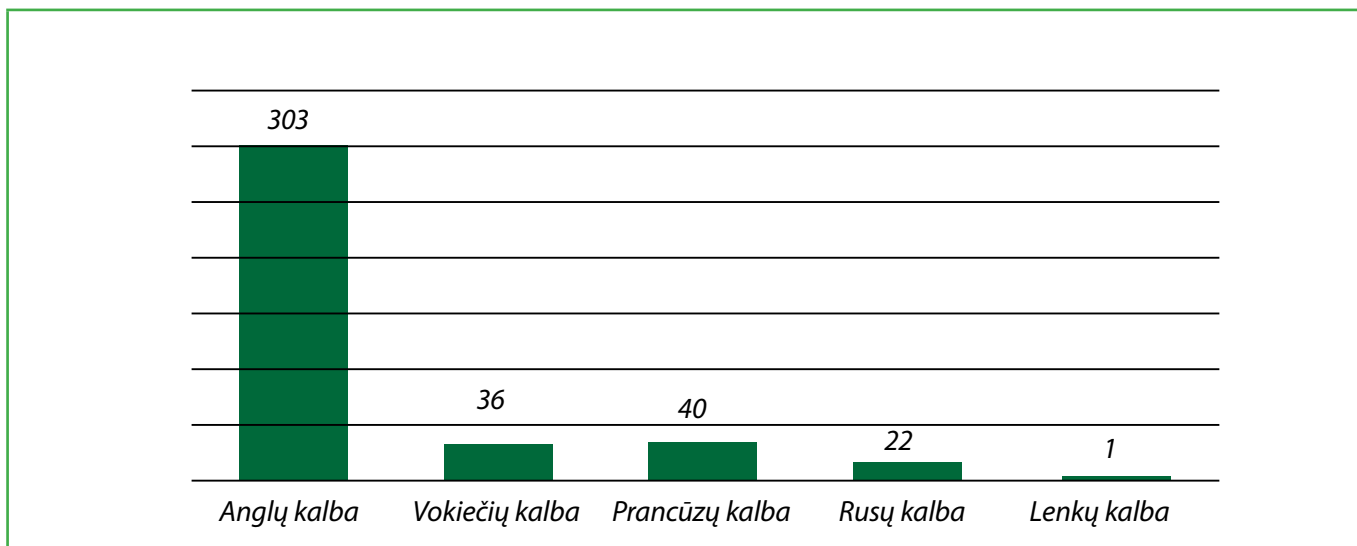
Vadovėliai užsienio kalbai mokytis

Išanalizavus naujausių vadovėlių duomenų bazėje pateiktą informaciją, galima konstatuoti, kad užsienio kalboms mokytis yra parengti 402 vadovėliai: iš jų 40 vadovėlių išleisti Lietuvoje, o 362 – išleisti užsienyje, 2019–2020 m. parengta 20 naujų vadovėlių (3 pav.).

3 pav. Vadovėliai užsienio kalbai mokytis

Didžiausias pasirinkimas išlieka anglų kalbos vadovėlių, mokyklos gali rinktis iš 303 vadovėlių, iš jų 13 išleista Lietuvoje (4 pav.).

4 pav. Užsienio kalbų vadovėliai (vnt.)

Užsienio kalbos vadovėlius Lietuvoje platina 10 užsienio leidyklų atstovybių, Lietuvos autorių vadovėlius leidžia 2 leidyklos. Už užsienyje išleisto vadovėlio užsienio kalbai mokytis kokybę ir vertinimą atsako vadovėlių platintojai. Jie taip pat užtikrina, kad vadovėlio užsienio kalbai mokytis turinys atitinka pagrindines demokratinės visuomenės vertybes, neprieštaruja Lietuvos Respublikos teisės aktams, yra nešališkas lyties, amžiaus, negalios, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, tautybės, etninės priklausomybės, kilmės, kalbos, religijos, tikėjimo, lytinės orientacijos, įsitikinimų ar pažiūrų atžvilgiu.

Kitų dalykų vadovėliai

Išanalizavus 2019–2020 metų vadovėlių duomenų bazėje esančius įrašus apie pradinio ugdymo vadovėlius, galima informuoti, kad išleistas naujas katalikų tikybos vadovėlis 2 klasei, tačiau vis dar nėra tikybos vadovėlių 3 ir 4 klasėms. Išleistas dar vienas matematikos vadovėlis 3 klasei ir vienas vadovėlis 4 klasei (iki 2020 m. buvo išleisti 5 vadovėliai 3 klasei, 6 vadovėliai 4 klasei). Vis dar nėra nei vieno vadovėlio žmogaus saugai mokytis (5 pav.).

Dalykai	1 klasė	2 klasė	3 klasė	4 klasė
Tikyba	1	1	Nėra	Nėra
Etika	1	1	1	1
Lietuvių kalba	2	2	2	2
Matematika	7	6	6	7
Pasaulio pažinimas	3	2	2	3
Dailė ir technologijos	1	1	Nėra	1
Muzika	1	1	1	1
Kūno kultūra	1	1	1	Nėra
Integruotas ugdymas	1	1	1	1
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

5 pav. Pradinio ugdymo vadovėliai (vnt.)

Pagrindiniame ugdyme vis dar nėra tikybos vadovėlių 6 ir 10 klasei bei vadovėlių žmogaus saugai mokytis (6 pav.).

Dalykai	5 klasė	6 klasė	7 klasė	8 klasė	9 klasė	10 klasė
Tikyba	1	Nėra	1	1	1	Nėra
Etika	1	2	2	1	1	1
Lietuvių kalba ir literatūra	4	8	7	6	5	5
Matematika	3	3	2	4	3	3
Informacinės technologijos	1	1	3	3	7	7
Gamta ir žmogus	3	3	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko
Biologija	Nesimoko	Nesimoko	3	4	3	3
Chemija	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	2	1	2
Fizika	Nesimoko	Nesimoko	2	2	3	2
Gamtos mokslai	Nėra	Nėra	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko
Istorija	3	3	5	5	5	3
Pilietiškumo pagrindai	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	2	3
Geografija	Nesimoko	4	3	3	1	2
Ekonomika ir verslumas	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	4	4
Dailė	2	2	1	1	1	1
Muzika	1	1	1	1	1	1
Technologijos	2	2	4	4	4	4
Psichologija	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	1	1
Fizinis ugdymas	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

6 pav. Pagrindinio ugdymo vadovėliai (vnt.)

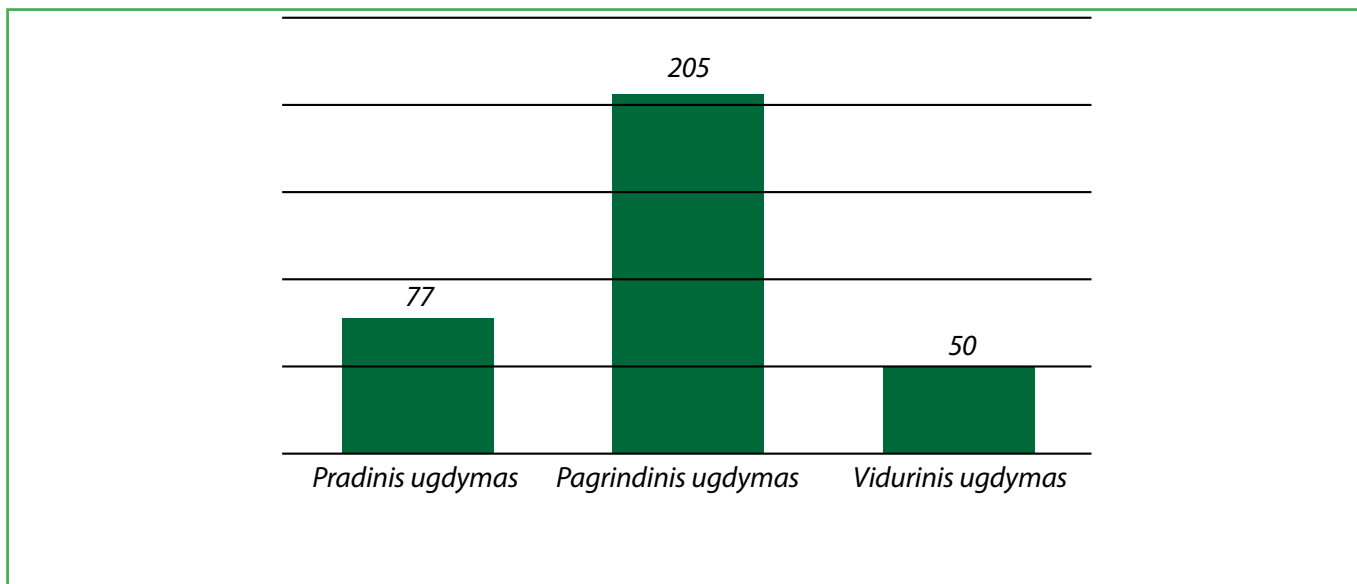
Viduriniame ugdyme nėra vadovėlių etikai, integruotam istorijos ir geografijos kursui, teisei, filosofijai, integruotam gamtos mokslų kursui, dailei, muzikai, teatrui, šokiui, menų pažinimui, kompiuterinėms muzikos technologijoms, grafiniam dizainui, fotografijai, integruotam menų ir technologijų kursui, fiziniam ugdymui ir žmogaus saugai (7 pav.)

Dalykai	11 klasė	12 klasė
Tikyba	1	1
Etika	Nėra	Nėra
Lietuvių kalba ir literatūra	3	3
Istorija	6	6
Geografija	3	3
Integruotas istorijos ir geografijos kursas	Nėra	Nėra
Teisė	Nėra	Nėra
Filosofija	Nėra	Nėra
Matematika	4	4
Informacinės technologijos	5	5
Biologija	3	3
Fizika	6	6
Chemija	1	1
Integruotas gamtos mokslų kursas	Nėra	Nėra
Dailė	Nėra	Nėra
Muzika	Nėra	Nėra
Teatras	Nėra	Nėra
Šokis	Nėra	Nėra
Menų pažinimas	Nėra	Nėra
Kompiuterinės muzikos technologijos	Nėra	Nėra
Grafinis dizainas	Nėra	Nėra
Fotografija	Nėra	Nėra
Filmų kūrimas	1	1
Technologijos	1	1
Ekonomika ir verslumas	1	1
Integruotas menų ir technologijų kursas	Nėra	Nėra
Fizinis ugdymas	Nėra	Nėra
Psichologija	1	1
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra

7 pav. Vidurinio ugdymo vadovėliai (vnt.)

APIBENDRINIMAS

Apžvelgus ir palyginus vadovėlių duomenų bazėje esančią informaciją, galima teigti, kad išlieka tendencija, jog daugiausiai vadovėlių yra išleista pagrindiniam ugdymui, mažiausiai vadovėlių išleista viduriniam ugdymui (8 pav.).

8 pav. Išleista vadovėlių pagal ugdymo pakopas (vnt)

Atkreipiame dėmesį, kad mokytojai gali rinktis ir kitas mokymo priemones ne tik vadovėlius. Galima rinktis laisvai prieinamus nemokamus išteklius ir naudoti juose esančią įvairią medžiagą ir užduotis. Viena iš galimybių naudotis skaitmeninių mokymo priemonių sąrašu, esančiu *Švietimo portale*.⁴

⁴ <https://www.emokykla.lt/nuotolinis/skaitmenines-mokymo-priemones>